

MATEMATICĂ

clasa a XI-a

**BREVIAR TEORETIC. EXERCIȚII ȘI PROBLEME
PROPUSE ȘI REZOLVATE. TESTE DE EVALUARE.
TESTE SUMATIVE**

**■ filiera tehnologică
toate calificările profesionale**

Consultant:

Prof.univ.dr.mat.em. OCTAVIAN STĂNĂȘILĂ

NICULESCU

Capitolul I. Matrice	8

1. Matrice. Adunarea și scăderea matricelor.	
Înmulțirea unei matrice cu un scalar	8
2. Înmulțirea matricelor	13
Teste de evaluare	19

Capitolul II. Determinanții	21

1. Determinantul unei matrice pătratice	21
2. Proprietățile determinanților	27
3. Aplicații ale determinanților în geometrie	34
Teste de evaluare	39

Capitolul III. Sisteme de ecuații liniare	41

1. Matrice inversabilă în $M_n(\mathbb{R})$ și ecuații matriceale	41
2. Sisteme liniare	50
Teste de evaluare	62

Analiză matematică

Capitolul I. Limite de funcții	66

1. Noțiuni elementare despre mulțimi de puncte pe dreapta reală – intervale, mărginire, vecinătăți	66
2. Limita unei funcții într-un punct	75
3. Limite remarcabile. Cazuri de nedeterminare	85
4. Asimptote la graficul unei funcții	94
Teste de evaluare	100

Capitolul II. Funcții continue	101

1. Funcții continue într-un punct și pe o mulțime. Operații cu funcții continue	101
2. Semnul unei funcții continue pe un interval de numere reale. Proprietatea lui Darboux	108
Teste de evaluare	113

Capitolul III. Funcții derivabile.....	114
1. Derivata unei funcții într-un punct. Funcții derivabile	114
2. Operații cu funcții care admit derivată. Derivata de ordin 1 și 2. Regulile lui l'Hospital	123
Teste de evaluare	131
Capitolul IV. Studiul funcțiilor cu ajutorul derivatelor.....	133
1. Rolul derivelei întâi în studiul monotoniei funcțiilor. Puncte de extrem	133
2. Rolul derivelei a două în studiul funcțiilor	142
3. Reprezentarea grafică a funcțiilor.....	148
Teste de evaluare	153
Teste sumative.....	155

Răspunsuri

<i>Algebră.....</i>	166
<i>Analiză matematică.....</i>	181
<i>Teste sumative</i>	206

Capitolul I

MATRICE

1. Matrice. Adunarea și scăderea matricelor

Înmulțirea unei matrice cu un scalar

IMPORTANT!

- **Definiție**

O funcție $A : \{1, 2, \dots, m\} \times \{1, 2, \dots, n\} \rightarrow \mathbb{C}$ se numește matrice cu m linii și n coloane (sau de tipul (m, n)) cu coeficienți în mulțimea \mathbb{C} .

$$A(i, j) = a_{ij}, \quad i = \overline{1, m}, \quad j = \overline{1, n} \quad (a_{ij} \text{ se numesc elementele matricei}).$$

- **Matrice particulare**

1) O matrice de tipul $(1, n)$ se numește matrice linie: $A = (a_1 a_2 \dots a_n)$.

2) O matrice de tipul $(m, 1)$ se numește matrice coloană: $A = \begin{pmatrix} a_1 \\ a_2 \\ \dots \\ a_m \end{pmatrix}$

3) O matrice de tipul (m, n) cu toate elementele nule se numește matricea zero, notată $O_{m,n}$.

4) Dacă $m = n$ matricea se numește pătratică de ordin n :

$$A \in \mathcal{M}_n(\mathbb{C}), \quad A = (a_{ij})_{\substack{1 \leq i \leq n \\ 1 \leq j \leq n}}$$

$Tr(A) = \sum_{i=1}^n a_{ii}$ se numește urma matricei pătratice A .

5) Matrice unitate de ordinul n : $I_n = \begin{pmatrix} 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 1 & \dots & 0 \\ 0 & 0 & \dots & 1 \end{pmatrix}$;

$$I_n = (\sigma_{ij})_{i,j=\overline{1,n}}, \quad \sigma_{ij} = \begin{cases} 1 & \text{dacă } i = j \\ 0 & \text{dacă } i \neq j \end{cases}$$

Respect pentru oameni și cărți

Exemplu: $I_2 = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$, $I_3 = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}$.

• Operații cu matrice

Fie $A, B \in \mathcal{M}_{m,n}(\mathbb{C})$, $A = (a_{ij})$, $B = (b_{ij})$. Atunci

$$A + B = C \in \mathcal{M}_{m,n}(\mathbb{C}), C = (c_{ij}), c_{ij} = a_{ij} + b_{ij}$$

• Proprietăți

P1: $(A + B) + C = A + (B + C)$, $(\forall) A, B, C \in \mathcal{M}_{m,n}(\mathbb{C})$;

P2: $A + B = B + A$, $(\forall) A, B \in \mathcal{M}_{m,n}(\mathbb{C})$;

P3: Există $0 \in \mathcal{M}_{m,n}(\mathbb{C})$ astfel încât $A + 0 = 0 + A = A$, $(\forall) A \in \mathcal{M}_{m,n}(\mathbb{C})$;

P4: Pentru orice matrice $A \in \mathcal{M}_{m,n}(\mathbb{C})$ există $(-A) \in \mathcal{M}_{m,n}(\mathbb{C})$ astfel încât $A + (-A) = (-A) + A = 0_{mn}$;

P5: $\alpha(A + B) = \alpha A + \alpha B$, $(\forall) \alpha \in \mathbb{C}, A, B \in \mathcal{M}_{m,n}(\mathbb{C})$;

P6: $(\alpha + \beta)A = \alpha A + \beta A$, $(\forall) \alpha, \beta \in \mathbb{C}, A \in \mathcal{M}_{m,n}(\mathbb{C})$;

P7: Pentru $A, B \in \mathcal{M}_n(\mathbb{C})$: $Tr(A + B) = TrA + TrB$;

P8: $Tr(\alpha A) = \alpha TrA$.

Modele pentru rezolvarea problemelor și redactarea soluțiilor

1. Se consideră matricea $A_{(x)} = \begin{pmatrix} x & -x \\ -x & x \end{pmatrix}$. Demonstrați că $A_{(x)} + A_{(y)} = A_{(x+y)}$.

Soluție:

$$A_{(x)} + A_{(y)} = \begin{pmatrix} x & -x \\ -x & x \end{pmatrix} + \begin{pmatrix} y & -y \\ -y & y \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} x+y & -(x+y) \\ -(x+y) & x+y \end{pmatrix} = A_{(x+y)}.$$

2. Fie $A = \begin{pmatrix} x & 0 & y \\ 4 & 3z & 7 \\ u & -v & 2t \end{pmatrix}$, $B = \begin{pmatrix} -5 & 0 & -1 \\ -x & 2y & u \\ -v & 2z & -1 \end{pmatrix}$ și $C = \begin{pmatrix} 15 & 0 & -2 \\ -16 & -11 & 9 \\ 0 & -8 & 1 \end{pmatrix}$.

Aflați $x, y, z, u, v, t \in \mathbb{R}$, dacă $A + B = C$.

Soluție:

Respect pentru oamenii și cărțile

$$A + B = \begin{pmatrix} x-5 & 0 & y-1 \\ 4-x & 3z+2y & 7+u \\ u-v & 2z-v & 2t-1 \end{pmatrix}.$$

$$\text{Atunci } A + B = C \Rightarrow \begin{pmatrix} x-5 & 0 & y-1 \\ 4-x & 3z+2y & 7+u \\ u-v & 2z-v & 2t-1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 15 & 0 & -2 \\ -16 & -11 & 9 \\ 0 & -8 & 1 \end{pmatrix} \text{ și obținem:}$$

$$x - 5 = 15 \Rightarrow x = 20, y - 1 = -2 \Rightarrow y = -1, 3z - 2 = -11 \Rightarrow z = -3, 7 + u = 9 \Rightarrow u = 2, 2 - v = 0 \Rightarrow v = 2, 2t - 1 = 1 \Rightarrow t = 1.$$

Deci $x = 20, y = -1, z = -3, u = 2, v = 2, t = 1$.3. Dacă ε este o soluție a ecuației $x^2 + x + 1 = 0$, să se calculeze

$$\sum_{k=1}^{3p} \begin{pmatrix} \varepsilon^k & \varepsilon^{2k} & \varepsilon^{3k} \\ \varepsilon^{3k} & \varepsilon^k & \varepsilon^{2k} \end{pmatrix}.$$

Soluție:

Avem:

$$\varepsilon^2 + \varepsilon + 1 = 0 \Rightarrow (\varepsilon - 1)(\varepsilon^2 + \varepsilon + 1) = 0 \Rightarrow \varepsilon^3 - 1 = 0 \Rightarrow \varepsilon^3 = 1.$$

$$\sum_{k=1}^{3p} \begin{pmatrix} \varepsilon^k & \varepsilon^{2k} & \varepsilon^{3k} \\ \varepsilon^{3k} & \varepsilon^k & \varepsilon^{2k} \end{pmatrix} = \left(\underbrace{\varepsilon + \varepsilon^2 + \varepsilon^3 + \dots + \varepsilon^{3p}}_c \quad \underbrace{\varepsilon^2 + \varepsilon^4 + \varepsilon^6 + \dots + \varepsilon^{6p}}_a \quad \underbrace{\varepsilon^3 + \varepsilon^6 + \dots + \varepsilon^{9p}}_b \right)$$

$$a = \varepsilon \cdot \frac{\varepsilon^{3p} - 1}{\varepsilon - 1} = \varepsilon \cdot \frac{(\varepsilon^3)^p - 1}{\varepsilon - 1} = \varepsilon \cdot \frac{1 - 1}{\varepsilon - 1} = 0, b = \varepsilon^2 \cdot \frac{(\varepsilon^2)^{3p} - 1}{\varepsilon - 1} =$$

$$= \varepsilon^2 \cdot \frac{(\varepsilon^3)^{2p} - 1}{\varepsilon - 1} = \varepsilon^2 \cdot \frac{1 - 1}{\varepsilon^2 - 1} = 0, c = \underbrace{1 + 1 + \dots + 1}_{\text{de } 3p \text{ ori}} = 3p.$$

Rezultatul final al sumei este matricea $\begin{pmatrix} 0 & 0 & 3p \\ 3p & 0 & 0 \end{pmatrix}$.

$$4. \text{ Să se determine matricea } Y, \text{ dacă } 3Y + 5 \cdot \begin{pmatrix} 4 & -1 & 2 \\ 3 & 1 & 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 2 & 1 & 1 \\ 0 & -4 & 9 \end{pmatrix}.$$

Soluție:

Euația matriceală este echivalentă cu: $3Y = \begin{pmatrix} 2 & 1 & 1 \\ 0 & -4 & 9 \end{pmatrix} - \begin{pmatrix} 20 & -5 & 10 \\ 15 & 5 & 0 \end{pmatrix} \Leftrightarrow$

$$3Y = \begin{pmatrix} -18 & 6 & -9 \\ -15 & -9 & 9 \end{pmatrix} \Leftrightarrow Y = \frac{1}{3} \begin{pmatrix} -18 & 6 & -9 \\ -15 & -9 & 9 \end{pmatrix} \Rightarrow Y = \begin{pmatrix} -6 & 2 & -3 \\ -5 & -3 & 3 \end{pmatrix}.$$

5. a) Determinați matricele X și $Y \in \mathcal{M}_2(\mathbb{R})$ dacă:

$$\begin{cases} X + Y = \begin{pmatrix} 2 & 4 \\ 4 & 2 \end{pmatrix} \\ 2X - Y = \begin{pmatrix} 4 & 3 \\ 2 & 7 \end{pmatrix} \end{cases}$$

b) Aflați $\text{Tr } X + \text{Tr } Y$.

Soluție:

a) Adunând cele două ecuații obținem:

$$3X = \begin{pmatrix} 6 & 7 \\ 6 & 9 \end{pmatrix} \Rightarrow X = \frac{1}{3} \begin{pmatrix} 6 & 7 \\ 6 & 9 \end{pmatrix} \Rightarrow X = \begin{pmatrix} 2 & \frac{7}{3} \\ 2 & 3 \end{pmatrix}.$$

Introducem matricea X în prima ecuație a sistemului și obținem:

$$\begin{pmatrix} 2 & \frac{7}{3} \\ 2 & 3 \end{pmatrix} + Y = \begin{pmatrix} 2 & 4 \\ 4 & 2 \end{pmatrix} \Rightarrow Y = \begin{pmatrix} 2 & 4 \\ 4 & 2 \end{pmatrix} - \begin{pmatrix} 2 & \frac{7}{3} \\ 2 & 3 \end{pmatrix} \Rightarrow Y = \begin{pmatrix} 0 & \frac{5}{3} \\ 2 & -1 \end{pmatrix}.$$

$$\text{Deci } X = \begin{pmatrix} 2 & \frac{7}{3} \\ 2 & 3 \end{pmatrix}, Y = \begin{pmatrix} 0 & \frac{5}{3} \\ 2 & -1 \end{pmatrix}.$$

b) $\text{Tr } X + \text{Tr } Y = 5 + (-1) = 4$.

Exerciții și probleme pentru fixarea cunoștințelor

1. Fie $A = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 3 \\ 3 & 1 & 0 \end{pmatrix}$ și $B = \begin{pmatrix} x & y & z \\ t & u & v \end{pmatrix}$. Determinați x, y, z, t, u, v astfel încât $A + B = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}$.

2. Fie $A = \begin{pmatrix} 1 & -2 \\ 0 & 3 \\ -4 & 5 \end{pmatrix}$ și $B = \begin{pmatrix} 3 & 2 \\ 1 & -3 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$. Calculați $A - B$.

3. Calculați: $A = \begin{pmatrix} 1 & -2 & 3 \\ 2 & 3 & -4 \end{pmatrix} + 3 \begin{pmatrix} 2 & -1 & 1 \\ -1 & 3 & -1 \end{pmatrix}$.

4. Calculați: $B = 2 \begin{pmatrix} -1 & 5 & 3 \\ 1 & 0 & 1 \end{pmatrix} + \begin{pmatrix} 0 & 1 & -3 \\ 2 & 5 & 4 \end{pmatrix} - 3 \begin{pmatrix} 1 & 0 & 4 \\ -5 & 6 & 12 \end{pmatrix}$.

6. Să se determine matricea X dacă: $2\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 4 & 5 & 6 \end{pmatrix} + 2 \cdot X = 4\begin{pmatrix} 2 & -1 & 4 \\ -3 & 2 & 5 \end{pmatrix}$.

7. Să se determine matricea X dacă: $2X + \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 5 & 6 \\ -1 & 3 \end{pmatrix}$.

8. Să se determine matricea Y dacă: $3Y + 5\begin{pmatrix} 4 & -1 & 2 \\ 3 & 1 & 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 2 & 1 & 1 \\ 0 & -4 & 9 \end{pmatrix}$.

Exerciții și probleme pentru aprofundarea cunoștințelor

1. Să se determine matricea X dacă: $-5\begin{pmatrix} 1 & -2 \\ 0 & 4 \\ 15 & -1 \end{pmatrix} + 2X = \begin{pmatrix} 3 & 0 \\ 1 & -2 \\ 5 & 4 \end{pmatrix} - 4\begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 1 & 0 \\ -2 & 3 \end{pmatrix}$.

2. Să se determine $a, b, c, d \in \mathbb{R}$, dacă are loc egalitatea:

$$3\begin{pmatrix} 1 & -1 \\ a & 2b \end{pmatrix} - 2\begin{pmatrix} c & -2d \\ 1 & 5 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -1 & 1 \\ 1 & 2 \end{pmatrix}.$$

3. Să se determine matricea X dacă: $2\begin{pmatrix} 0 & 1 & -2 \\ -1 & 1 & 0 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix} - 2X = 3\begin{pmatrix} 2 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 2 \\ 2 & 2 & 0 \end{pmatrix}$.

4. Determinați matricele X și $Y \in \mathcal{M}_2(\mathbb{R})$ dacă: $\begin{cases} X + Y = \begin{pmatrix} 2 & 4 \\ 4 & 2 \end{pmatrix} \\ 2X - Y = \begin{pmatrix} 4 & 5 \\ 2 & 7 \end{pmatrix} \end{cases}$

5. Să se determine $x, y \in \mathbb{R}$ pentru care $x\begin{pmatrix} 2 & x \\ 1 & y \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 2 & 1 \\ 1 & 2 \end{pmatrix}$.

6. Să se determine $x, y, z, t \in \mathbb{R}$ pentru care: $x\begin{pmatrix} x+1 & 2 \\ -1 & x \end{pmatrix} + \begin{pmatrix} 3 & x \\ 2x & 3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 9 & 4+y \\ z+2 & 4+t \end{pmatrix}$.

7. Fie matricea $A = \begin{pmatrix} 2 & 1 & 0 \\ 3 & 2 & 1 \\ 4 & 3 & 1 \end{pmatrix}$. Aflați:

- a) $Tr(A)$; b) $Tr(2A)$; c) $Tr(\underbrace{A + A + A + \dots + A}_{\text{de 9 ori}})$.